

Scenariusz lekcji
przeprowadzonej w klasie II lub III szkoły ponadgimnazjalnej
z historii i społeczeństwa

Wątek i temat: 9. Polski Panteon i polskie spory.

Lekcja 4. Od rozbicia dzielnicowego do zjednoczonego państwa polskiego.

1. Autor: Grzegorz Szymanowski
2. Klasa: 2 lub 3 ponadgimnazjalna (liczba uczniów 24-30)
Program: KPW- Lekcja w programie odpowiada zapisowi podstawy B.9.1.

Jest to lekcja poświęcona jednemu z najtrudniejszych okresów w dziejach polskich – okresowi rozbicia dzielnicowego. To blisko 200 lat brzemiennych w skutkach przemian, podczas których Polska z patrymonialnego państwa na krańcach Europy zmieniła się w dosyć typowe państwo średniowieczne, na długie wieki tracąc jednak Śląsk, Ziemię Lubuską i Pomorze Zachodnie.
3. Czas trwania (minuty) – zależnie od wersji – 300 minut lub więcej.
4. Czas realizacji: 6-7
(ilość jednostek lekcyjnych)
5. Metody przeprowadzenia lekcji: wycieczka przedmiotowa, praca z materiałem źródłowym w arkuszu ćwiczeniowym.
6. Formy pracy: praca grupowa zróżnicowana i jednolita podczas wycieczki
7. Cele:
Uczeń:
 - charakteryzuje zasady senioratu i jej złamanie na przełomie XII i XIII wieku;
 - omawia przemiany ustrojowe i społeczne w okresie rozbicia dzielnicowego;
 - przedstawia przyczyny i etapy zjednoczenia królestwa Polskiego
 - porównuje koncepcje polityczne Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego
 - przedstawia proces kształtowania się monarchii stanowej;
 - ocenia rolę Polski w Europie w czasach Kazimierza Wielkiego
8. Spodziewane efekty (umiejętności, jakie powinien zdobyć uczeń)
 - Umiejętności - analiza procesów, wydarzeń i zjawisk w kontekście życia politycznego i społecznego, sprawne rozpoznawanie typów źródeł i rozróżnianie różnych perspektyw badawczych;
 - Postawy – świadomość polskiego patriotyzmu; kształtowanie wrażliwości etycznej, społecznej i estetycznej, ze świadomością bycia uczestnikiem w wielkiej sztafecie pokoleń, kształtowanie u ucznia własnego systemu wartości opartego na wzorcach osobowych, cnót obywatelskich takich jak odwaga, męstwo, sprawiedliwość.
9. Metody sprawdzania osiągniętych celów
 - Ocenianie uczniów, w zwykłej skali szkolnej na podstawie ćwiczenia ewaluacyjnego. W materiałach karta oceniania bieżącego.

- Na bieżąco podczas zajęć – obserwacja aktywności.

10. Sposoby motywowania uczniów

- Wycieczka zawiera materiały utrwalające w dwóch wariantach – ambitniejszym i prostszym, dostosowującym je do możliwości słabszych uczniów.
- Motywacja poprzez dodatkowe zadania umieszczone w arkuszach ćwiczeń, motywowanie poprzez oceny, atrakcyjność zajęć.

11. Przygotowanie do lekcji (jakie warunki powinny być spełnione aby prawidłowo przeprowadzić lekcje):

Możliwość wyjścia (wyjazdu) na wycieczkę do Krakowa. W przypadku dużej odległości, możliwość podobnej wycieczki do: najbliższego piastowskiego zamku (lub muzeum). W przypadku Pomorza może to być zamek Gryfitów, muzeum regionalne (o ile posiada odpowiednie zbiory). Wówczas wykorzystujemy zmodyfikowany indywidualnie schemat. Można skorzystać też z wycieczki wirtualnej (platforma Moodle).

Literatura:

Franaszek Antoni, Zamek na Wawelu, Warszawa 1988

Kuczman Kazimierz, Wawel. Przewodnik, Kraków 1999

Ludwikowski Leszek, *Kraków i okolice. Przewodnik*, Warszawa 1991

Ohar-Maksymiuk Joanna, *Kraków. Przewodnik po mieście niezwykłym*; Kraków 2006

Windakiewicz Stanisław, *Dzieje Wawelu*, Kraków 1991

http://www.katedra-wawelska.pl/zarys_dziejow_katedry,32.html

http://www.krakow4u.pl/krakow_mury.html

<http://www.podziemiarnku.com/>

<http://www.wawel.krakow.pl>

Konieczne wsparcie informatyczne:

Dostępna platforma Moodle i informatyczna pomoc w umieszczeniu na niej przygotowanych materiałów – do wykonania wycieczki wirtualnej lub wprowadzenia do wycieczki.

12. Środki dydaktyczne:

- wycieczka
- dostęp do Internetu (opcjonalnie)

13. Materiały dydaktyczne:

Pakiety dydaktyczne (do wyboru)

14. Słowniczek pojęć:

seniorat – rządy księcia zwierzchniego, zwanego seniorem lub princepsem - książę zwierzchni, sprawował kontrolę nad polityką zagraniczną państwa, sądownictwem, sytuacją Kościoła. Okres takich rządów zakończył się pod koniec XII w.

rozbięcie dzielnicowe – nazwa okresu od 1138 do 1320 roku, w którym państwo polskie uległo trwałemu podziałowi pomiędzy członków dynastii piastowskiej. Na skutek tego

podziału poza granicami zjednoczonego państwa znalazły się Pomorze Zachodnie, Ziemia Lubuska i Śląsk.

monarchia stanowa – państwo, w którym ludność dzieli się na odrębne stany, z których każdy posiada inne obowiązki i przywileje oraz odmienny status prawny i odrębne sądownictwo. Często stany posiadają swoje przedstawicielstwo stanowe, w którym ich reprezentacje obradują osobno.

15. Plan wycieczki:

Lp.	Czynności nauczyciela	Czynności uczniów	czas	Umiejętności kształcone w czasie lekcji
1.	<p>Przygotowanie wycieczki po Katedrze Wawelskiej i wystawie Wawel Zaginiony. Szczegóły zależne są od pory roku (XI-III wystawa nieczynna jest w poniedziałki, a w pozostałe dni czynna krócej – od 9.30 do 16; w sezonie letnim wystawa czynna jest w poniedziałki do 13, w pozostałe dni do 17). Warto wiedzieć, że jest trochę ograniczeń – grupa nie może przekroczyć 30 osób i trzeba ją zarezerwować wcześniej (szczegóły: http://www.wawel.krakow.pl). Katedra otwarta jest w podobnych godzinach (od 9), z wyjątkiem niedziel. Istotne jest, że w samej katedrze głośnych zajęć prowadzić nie można, należy więc tak zaplanować wycieczkę, by zajęcia w formie werbalnej odbyły się przed wejściem do katedry, a po wejściu uczniowie będą tylko wypełniać karty pracy. Istotny jest regulamin zwiedzania katedry, na który należy wcześniej uczulić uczniów: http://www.katedra-wawelska.pl/zalaczniki/26/Katedra_REGULAMIN_pl.pdf. Jeżeli</p>			

	będziemy zwiedzać podziemia Rynku, warto skoordynować terminy, wejścia grupowe do podziemi są zwykle zarezerwowane na parę tygodni naprzód.			
2.	Nauczyciel prezentuje uczniom cele wycieczki. Rozdaje karty pracy i wyjaśnia kolejność czynności. Przypominamy o zasadach zachowania się. Czynności te można wykonać podczas zbiórki przed wycieczką lub drogi do celu, o ile wykorzystujemy umożliwiający takie działanie środek transportu (autokar, pociąg). W innym przypadku – na miejscu startu.	Uczniowie odbierają karty pracy, słuchają instrukcji, przygotowują pytania. Zwiedzamy jednolitą grupą, gdyż wymusza to specyfika muzeum i katedry.	<i>dostawujemy do możliwości zwiedzania.</i>	Planowanie pracy własnej ucznia, organizacja pracy w zespole.
3.	Rozpoczynamy na placu przed wejściem na wystawę Wawel Zaginiony (to najlepsza opcja – może się zdarzyć, że ze względu na godziny zwiedzania będziemy musieli zacząć od katedry, wtedy niezbędne będzie odwrócenie działań). Przypominamy najważniejsze kwestie dotyczące rozbicia dzielnicowego – daty graniczne – 1138-1320. Zaznaczamy stołeczną rolę Krakowa jako dzielnicy senioralnej. Przypominamy, że zamek wawelski był areną rywalizacji między książętami.	Uczniowie wchodzą na wystawę i oglądają film, będący wirtualną rekonstrukcją Wawelu z okresu wczesnego średniowiecza. Zaznaczamy, jakie zmiany zaszły w XII-XIII w.	<i>dostawujemy do możliwości zwiedzania</i>	Analizowanie przekazu otrzymanego podczas zwiedzania, streszczenie i definiowanie najważniejszych pojęć.
4.	Nad makietami terenu rozpoczynamy rodzaj quizu, polecając, by uczniowie powiedzieli, które obiekty istnieją	Podczas zapoznawania się z zabytkami, uczniowie wypełniają karty pracy.	<i>dostawujemy do</i>	Syntezywanie pracy własnej. Samodzielne wyszukiwanie materiału badawczego, analizowanie go.

	do dziś, które uległy zmianie, a które nie istnieją w ogóle. Następnie przechodzimy do rezerwatu archeologicznego, zwracając uwagę na model katedry z czasów Hermana (i późniejszych). Zwracamy uczniom uwagę na sposób murowania i jego zmiany (rotunda św. Feliksa i Adaukta a późniejsze formy).		<i>możliwość zwiedzania, ok. 30 minut</i>	
5.	Po wyjściu z wystawy podsumowujemy. Wprowadzamy w zasady zwiedzania katedry, zwracamy uwagę, że większość zabytków obecnej katedry jest młodsza od okresu, który omawiamy. Zatrzymujemy się dłużej przy sarkofagach Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego, władców, którzy zakończyli rozbicie dzielnicowe. Możemy zejść do grobów królewskich, zwracając głównie uwagę na kryptę św. Leonarda i podziemie wierzy Srebrnych Dzwonów (w przyziemiu widać zachowany wczesnośredniowieczny witraż).	Uczniowie wypełniają karty pracy.	20 min.	Syntezywanie pracy własnej. Samodzielne wyszukiwanie materiału badawczego, analizowanie go.
6.	Po wyjściu z katedry opuszczamy wzgórze i udajemy się ulicą Grodzką do kościoła św. Andrzeja. Przypominamy, że jest to jeden z niewielu budynków, który przetrwał najazd tatarski, zaznaczamy, że był centrum osady zwanej Okołem. Polecamy uczniom, by z cech budynku wywnioskowali o jego częściowo obronnym charakterze.	Uczniowie biorą udział w rozmowie nauczającej o Okole, wyciągają wnioski z kształtu i konstrukcji budowli	<i>dostosujemy do możliwości zwiedzania, ok. 10 minut</i>	Syntezywanie pracy własnej. Samodzielne wyszukiwanie materiału badawczego, analizowanie go.

7.	<p>O ile udało się zarezerwować wejście do podziemi Rynku, udajemy się ulicą Grodzką do Rynku Głównego, wchodzimy na wystawę. Podczas zwiedzania zwracamy uwagę na zmiany społeczne, jakie zaszły przy słabej władzy książęcej – rozwój samorządowych miast, życia miejskiego, handlu, powstanie mieszczaństwa jako grupy społecznej. Jeśli wejście na wystawę się nie powiodło, pozostajemy na płycie Rynku, zwracając uwagę na elementy samorządowego miasta – Ratusz, Sukiennice, reprezentacyjną świątynię miejską (Kościół Mariacki), na wielkość działek miejskich (jedyna kamienica na tzw. pełnej działce to Szara Kamienica, pozostałe – to połówki lub ćwiartki), układ ulic i rynku (położenie w stosunku do słońca w południe).</p>	<p>Uczniowie zwiedzają wystawę, zwracając uwagę na rozwój samorządowego miasta. Odpowiadają na zasadnicze pytanie – dlaczego samorząd był możliwy tylko przy słabym księciu.</p>	<p><i>dostojemy do możliwości zwiedzani, ok. 40 minut</i></p>	<p>Syntezywanie pracy własnej. Samodzielne wyszukiwanie materiału badawczego, analizowanie go.</p>
8.	<p>Kończymy wycieczkę na murach obronnych, do których udajemy się ulicą Floriańską. Zwracamy uwagę na samowystarczalność miasta, a nawet możliwość otwartego buntu wobec władcy (przypominamy bunt wójta Alberta 1311-1312).</p> <p>Podsumowujemy zajęcia, wystawiamy oceny, kończymy wycieczkę.</p>	<p>Uczniowie zwiedzają wystawę, zwracając uwagę na rozwój samorządowego miasta. Podsumowują w krótkich wypowiedziach zajęcia, wyprowadzając wnioski syntetyczne – czy czas rozbicia dzielnicowego był czasem straconym? Jakie korzyści, a jakie straty odniosły państwo i społeczeństwo?</p>		<p>Syntezywanie pracy własnej. Samodzielne wyszukiwanie materiału badawczego, analizowanie go.</p>

Karta pracy ucznia:

Zadanie I	Zwiedzamy wystawę Wawel Zaginiony. Podczas zwiedzania odpowiedz na pytania.
	Jak wyglądała władza księcia w XII-XIII w.?
	Dlaczego Wawel był miejscem najzaciętszej rywalizacji w okresie rozbicia dzielnicowego?
	Jak wyglądała i z czego wynikała zabudowa wzgórza wawelskiego w XII i XIII w.?
	Jaki rodzaj budynków przeważał? Z czego to wynikało?
	Co możemy powiedzieć o przedmiotach codziennego użytku zgromadzonych na wystawie?
	Jakich zniszczeń dokonano na wzgórzu, co udało się ocalić?
Zadanie II	Będziemy zwiedzać Katedrę Wawelską. Podczas zwiedzania skup się na wybranych obiektach i odpowiedz na pytania.
	Jak wygląda sarkofag Władysława Łokietka? Czy oprócz króla ktoś jeszcze został na nim przedstawiony? Dlaczego nazywa się go podręcznikiem monarchii stanowej?
	Porównaj sarkofag Kazimierza Wielkiego z sarkofagiem jego ojca. Co się zmieniło?

	<p>Zwróć uwagę na kryptę św. Leonarda. Co możesz sądzić na jej podstawie o konstrukcji katedry z czasów Władysława Hermana?</p> <p>.....</p>
	<p>W przyziemiu Wieży Srebrnych Dzwonów znajduje się witraż, który zachował się tam od wczesnego średniowiecza. Kogo przedstawia? Z jakiej koncepcji mogło wynikać wstawienie go tutaj?</p> <p>.....</p>
Zadanie III	<p>Oglądasz kościół św. Andrzeja. Przypomnij sobie, co wiesz z oglądanego na wystawie Wawel Zaginiony filmu o osadzie zwanej Okołem, której centralnym punktem był ten kościół i odpowiedz na pytania.</p>
	<p>Dlaczego kościół zdołał przetrwać najazd tatarski?</p> <p>.....</p>
	<p>Co świadczy o obronnej konstrukcji kościoła?</p> <p>.....</p>
	<p>Obiegowa opinia o zabytkach romańskich w Polsce twierdzi, że są niskie. Co może w tej kwestii przekazać nam bryła kościoła?</p> <p>.....</p>
	<p>Zwróć uwagę na budulec, z którego wykonano kościół. Dlaczego w tym okresie to głównie Kraków miał murowane budowle?</p> <p>.....</p>
	<p>Oglądasz kościół św. Andrzeja. Przypomnij sobie, co wiesz z oglądanego na wystawie Wawel Zaginiony filmu o osadzie zwanej Okołem, której centralnym punktem był ten kościół i odpowiedz na pytania.</p> <p>.....</p>
	<p>Dlaczego kościół zdołał przetrwać najazd tatarski?</p> <p>.....</p>

	Co świadczy o obronnej konstrukcji kościoła?
	Obiegowa opinia o zabytkach romańskich w Polsce twierdzi, że są niskie. Co może w tej kwestii przekazać nam bryła kościoła?
	Zwróć uwagę na budulec, z którego wykonano kościół. Dlaczego w tym okresie to głównie Kraków miał murowane budowle?
Zadanie IV	Zwiedzamy wystawę podziemia Rynku Głównego. Zwróć uwagę na cechy samorządowego miasta i odpowiedz na pytania
	Dlaczego takie miasto mogło powstać tylko przy słabym księciu?
	Jakie korzyści odnosił kraj z istnienia samorządowych miast?
	Jakie były charakterystyczne dla miast samorządowych budowle w rynku?
	Czym handlowano?
	Co było najbardziej kłopotliwym zjawiskiem w mieście?
	Jakich zniszczeń dokonano na rynku, co udało się ocalić?

Zadanie V	Zwiedzamy Rynek Główny. Odpowiedz na pytania.
	<p>Jakie możemy zobaczyć budowle w rynku, charakterystyczne dla miast samorządowych?</p> <p>.....</p>
	<p>Szara Kamienica zbudowana jest na całej działce miejskiej. Pozostałe (z wyjątkiem zbudowanych z połączonych kamienic pałaców Pod Krzysztofory i Pod Baranami oraz budowli powstałych w XX w.) zajmują pół lub ćwierć działki. O czym to świadczy?</p> <p>.....</p>
	<p>Obejrzyj makietę ratusza. Dlaczego budowla była tak duża?</p> <p>.....</p>
Zadanie VI	Kończymy zwiedzanie przy murach miejskich. Odpowiedz na pytania.
	<p>Czy mury miejskie były łatwą inwestycją?</p> <p>.....</p>
	<p>Jakie korzyści dawało miastu posiadanie murów?</p> <p>.....</p>
	<p>Dlaczego miasto otoczone murami nabierało znaczenia politycznego?</p> <p>.....</p>
	<p>Zwróć uwagę na budulec, z którego wykonano mury. Czy potrafisz rozpoznać część starszą i nowszą?</p> <p>.....</p>

Karta oceny pracy ucznia

Aktywność lub brak aktywności zaznaczamy + lub -. Razem – zaznaczamy oceną szkolną.

Lp.	Imię i nazwisko ucznia	zgłasza się	zadaje pytania	wypełnia arkusz pracy	pełni swoją rolę w grupie	Razem
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						
11.						
12.						
13.						
14.						
15.						
16.						
17.						
18.						
19.						
20.						
21.						
22.						
23.						
24.						
25.						
26.						
27.						
28.						
29.						
30.						

